

Małgorzata Willaume

Polsko-francusko-węgierskie kolokwium na temat szlachty XVI - XVIII wieku (Lublin, 3 - 7 czerwca 1975 roku)

Rocznik Lubelski 19, 202-204

1976

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

osadniczych z tego czasu stwierdzono również w wykopach w rejonie dzisiejszego ujścia Siniuchy. Szczegółowe badania terenowe dostarczyły materiały do ściślejszego niż dotychczas określenia zasięgu poszczególnych elementów osadnictwa „Czerwienia” i jego chronologicznego rozwarstwienia (ryc. 8 na s. 201).

Kontynuacja wykopalisk na stanowisku Wronowice-Doliwo przyniosła dalsze materiały do poznania cmentarzyska z grobami płaskimi szkieletowymi i ich datowania” i jego chronologicznego rozwarstwienia (ryc. 8 na s. 201).

Obok badań stacjonarnych prowadzono zakrojone na szeroką skalę archeologiczne poszukiwania terenowe w dorzeczach rzeki Swinki, Farens, Siniuchy, Huczwy, Potoku Lipowieckiego i Mogilnicy, w czasie których zinwentaryzowano ponad 100, w większości nie notowanych w literaturze stanowisk.

Badania w 1975 r. dostarczyły nowe, ważne materiały do rekonstrukcji obrazu starożytnego i wczesnośredniowiecznego osadnictwa w Lubelskiem.

*Jan Gurba, Leszek Gajewski
Stanisława Hoczyk-Siwkowa
Irena i Andrzej Kutylowscy*

POLSKO-FRANCUSKO-WĘGIERSKIE KOŁOKWIUM NA TEMAT SZLACHTY XVI—XVIII WIEKU

(Lublin, 3—7 czerwca 1975 roku)

W dniach 3—7 czerwca 1975 r. odbyło się w Lublinie kolokwium polsko-francusko-węgierskie poświęcone szlachcie XVI—XVIII w. Zorganizowane przez Instytut Historii PAN w Warszawie (prof. dr A. Wyczański) oraz Instytut Historii UMCS (prof. dr A. Kersten) obradowało na terenie Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. W przygotowaniu kolokwium brali również udział: doc. dr A. Sucheni-Grabowska, mgr B. Grosfeld, mgr M. Kruczkowska z PAN oraz dr A. Witusik z UMCS. Ze strony francuskiej wzięli w nim udział: prof. Jean Meyer z uniwersytetu w Rennes, prof. Denis Richet, Guy Chaussinand-Nogaret z École Pratique des Hautes Études w Paryżu, Jean-Marie Constant z uniwersytetu Paris I, Roger Chartier, Marie Flandrin z uniwersytetu Paris IV; stronę węgierską reprezentował prof. E. Fügedi z GUS w Budapeszcie. Przybyli liczni przedstawiciele polskiego środowiska naukowego, m. in. profesorowie: A. Gieysztor, M. Szczaniecki z UW, W. Czapliński z UW, A. Gierowski z UJ, Z. Libiszowska z UŁ, M. Bogucka z PAN, J. Kłoczowski z KUL.

Podczas czterodniowych obrad i dyskusji, które toczyły się w języku francuskim, przedstawiono szereg interesujących obradujące strony problemów. Naukowcy francuscy i polscy przedstawili kolejno dwanaście referatów.

Referaty francuskie obejmowały tematykę o charakterze monograficznym; w dużym stopniu były to fragmenty aktualnie prowadzonych badań naukowych. Interesujące metody badań demograficznych dotyczące społeczeństwa francuskiego na podstawie m. in. dokumentów notarialnych przedstawił prof. J. Meyer w referacie *Demografia szlachty francuskiej i jej udział w życiu ekonomicznym XVI—XVIII w.* O życiu szlachty w regionie basenu paryskiego mówił J. M. Constant: *Szlachta Beauce XVI—XVIII w.*, zaś G. Chaussinand-Nogaret zajął się drogami dochodzenia do szlachectwa społeczeństwa francuskiego w XVIII w. W sposób nader interesu-

jący prof. D. Richet ukazał związki i kontakty między elitą społeczeństwa a szlachtą we Francji XVI—XVIII w. (Warto tu nadmienić, że dziadek prof. Richet, wybitny fizjolog i laureat nagrody Nobla, w czasie I wojny światowej był prezesem Ligi Francuskiej dla odbudowy Polski). Ideologią szlachecką w początkach XVII w. zajął się R. Chartier. Wreszcie M. Flandrin przedstawiła, opierając się m. in. na „cahiers de doléances”, problemy nurtujące szlachtę w Paryżu w roku 1789, przed wybuchem rewolucji francuskiej.

Strona polska wystąpiła z referatami, które miały na celu usystematyzowanie dotychczas prowadzonych badań nad strukturą czy modelem społeczności szlacheckiej XVI—XVIII w. Prawnymi podstawami ukształtowania się w Polsce stanu szlacheckiego zajął się prof. dr M. Sczaniecki w referacie *Początki szlachty polskiej*. Logiczną kontynuacją tego wystąpienia był podjęty przez prof. dra A. Wyczańskiego problem dotyczący struktury polskiej szlachty w XVI—XVIII w. Zagadnienia omawiające zmienność społeczną szlachty polskiej opracowane przez prof. dra W. Dworzaczkę przedstawiła dr I. Gieysztorowa. Wśród kolejnych wystąpień pojawiły się problemy modelu polskiego szlachcica XVII w. — prof. dr J. Tazbir, magnatów polskich jako elity szlacheckiej — prof. dr A. Kersten, praw i obowiązków politycznych polskiej szlachty — prof. dr S. Grodziski.

Ożywione dyskusje, jakie toczyły się podczas obrad, przyczyniły się w dużym stopniu do wnikliwej i owocnej wymiany poglądów. Pomimo niewątpliwych różnic występujących w XVI—XVIII w. między Polską, Węgrami i Francją podkreślano istnienie szeregu zbieżnych problemów zarówno w życiu codziennym szlachty, jak i w jej walce politycznej. Do szczególnie interesujących zagadnień poruszanych zarówno w referatach, jak i w dyskusji należał problem dwóch krańcowych warstw szlacheckich: szlachty spauperyzowanej w Polsce, na Węgrzech i we Francji oraz magnatów polskich. Szczególnie ci ostatni stanowili, jak podkreślano wielokrotnie, specyfikę wewnętrznej struktury społecznej w Polsce. Badacze francuscy przedstawili szerokiemu kręgowi historyków polskich nowoczesny warsztat badawczy oparty m. in. na metodach analizy struktury własności, wzorcach osobowych, biografiami zespołowych, ilościowej analizie programów politycznych.

Podsumowując wspólne obrady i dyskusje, prof. Richet podkreślił m. in. konieczność ulepszenia badań porównawczych, wypracowania jednności w metodach poszukiwań oraz wspólnej metody periodyzacji. Zwrócił uwagę na cztery zasadnicze problemy, które po spotkaniu w Lublinie wymagają dalszych badań. Wiek XVI był, według profesora, w pewnym sensie kontynuacją średniowiecza. Początek XVII w. to dla Francji wzrost prężności *noblesse de robe* i jej silniejsze przenikanie do wyższych warstw społeczeństwa. Można mówić o powstaniu wówczas nowego rodzaju arystokracji. 1) Należałoby więc przeprowadzić wnikliwą wewnętrzną analizę herbarzy, 2) badając model wykształcenia szlachty, dobrze by było zwrócić uwagę na spisy w kolegiach jezuickich, 3) rozpatrując model polityczny szlachty XVI—XVIII w., większą uwagę należy zwrócić na jej związki z innymi grupami społecznymi: mieszczaństwem i chłopami, oraz zestawić szlacheckie programy postępowe, wreszcie 4) przebadać stosunki między szlachtą a państwem.

Zabierając głos ze strony polskiej, prof. dr A. Wyczański podkreślił zbieżność problemów nurtujących zarówno badaczy francuskich, jak i polskich. W wielu wypadkach badania te są w stadium początkowym. O ile jednak wiek XVI był dla Polski epoką normalną w sensie europejskim, o tyle w wieku XVIII różnice między Polską a krajami Europy zachodniej pogłębiły się.

Kolokwium, mając charakter roboczy, wykazało, że zarówno strona polska, jak i francuska prowadzą równoległe badania nad dawną szlachtą. Dużą dynamikę

wykazali w nich naukowcy francuscy, którzy w ostatnich czasach podjęli szerokie badania nad szlachtą, dawniej bardzo słabo uprawiane.

Wszyscy uczestnicy podkreślali znaczne korzyści naukowe tego spotkania, wyrażali nadzieję opublikowania drukiem materiałów z kolokwium, jak również kontynuowania podobnych spotkań w przyszłości. Podnosząc sporo ważnych zagadnień związanych z rozwojem stanu szlacheckiego w obu krajach w XVI—XVIII w., kolokwium wniosło szereg nowych elementów do prowadzonych dotychczas badań.

Małgorzata Willaume

REWOLUCYJNE TRADYCJE ZAMOJSZCZYZNY

Wojewódzki Ośrodek Kształcenia Ideologicznego Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Zamościu zorganizował w dniu 31 stycznia 1976 roku sesję popularnonaukową poświęconą rewolucyjnym tradycjom ruchu robotniczego na Zamojszczyźnie. Otwarcia sesji dokonał I sekretarz KW PZPR w Zamościu — Ludwik Maźnicki, a podstawowe referaty wygłosili pracownicy naukowcy Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie (prof. dr Irena Koberdowa), Międzuczelnianego Instytutu Nauk Politycznych w Lublinie (dr Edward Olszewski) oraz Instytutu Historii UMCS w Lublinie (dr Emil Horoch i mgr Ludwik Zabielski).

Referat prof. dr I. Koberdowej pt. *Powstanie rewolucyjnego ruchu robotniczego w Królestwie Polskim w drugiej połowie XIX wieku* wprowadził uczestników sesji w problematykę ogólną formowania się klasy robotniczej i ruchu robotniczego. Szczególnie dużo uwagi poświęciła Autorka czynnikom, które miały poważny wpływ na oblicze polskiego ruchu robotniczego w pierwszym etapie jego rozwoju. Profesor Koberdowa wskazała w swoim wystąpieniu na ściśle związki polskich rewolucyjnych demokratów z I Międzynarodówką i twórcami socjalizmu naukowego — K. Marksem i F. Engelsem — oraz uwypukliła rolę tych powiązań w kształtowaniu się pierwszego pokolenia polskich marksistów. Szczególne miejsce w tym procesie zajmuje utworzona w 1882 r. Międzynarodowa Socjalno-Rewolucyjna Partia „Proletariat”, będąca swoistym dowodem osiągnięcia przez proletariat Królestwa Polskiego świadomości własnej odrębności klasowej.

Trzy następne referaty przedstawiły zasadnicze etapy formowania się i rozwoju ruchu rewolucyjnego w regionie zamojskim poczynając od drugiej połowy XIX w. po 1948 r. W pierwszym z nich pt. *Ruch robotniczy w województwie zamojskim przed odzyskaniem niepodległości (do 1918 r.)* — mgr L. Zabielski podjął próbę naszkicowania warunków ekonomicznego i społecznego rozwoju regionu zamojskiego w drugiej połowie XIX i na początku XX w. oraz ukazania na tym tle formowania się klasy robotniczej. W wystąpieniu tym zwrócono uwagę na specyfikę przebiegu tego procesu, wynikającą z lokalnych warunków — silnej koncentracji wielkiej własności ziemskiej i słabości ośrodków miejskich. Zakłady przemysłowe, które powstały na tym terenie w tym okresie związane były ściśle z własnością cbszarniczą, co również nie pozostawało bez wpływu na strukturę i świadomość zatrudnianych w nich robotników. Szczególnie ważną rolę w zakresie uświadomienia sobie przez klasę robotniczą swoich odrębności klasowych odegrała agitacja partii proletariackich, a głównie wydarzenia rewolucyjne lat 1905—1907. Od tego czasu